

Bərpaolunan enerji: Azərbaycan nümunə göstərir

Artıq 13 ildir ki, Dünya İqtisadi Forumu (WEF) Səmərəli Enerji Keçidinin Təşviqi (Fostering Effective Energy Transition) indeksini açıqlayır. Bu indeks 2 komponenti özündə ehtiva edir. Onlar sistem səmərəliyi və keçid hazırlığıdır.

Sistem səmərəliyinin balları müvafiq olaraq enerji təhlükəsizliyi, ətraf mühitin davamlılığı və iqtisadi artım indikatorları əsasında hesablanır. Keçid hazırlığı isə mühitin əlverişliliyini, daha dəqiq desək, energetika sisteminin strukturunu, insan kapitalını, innovasiyanı, idarəetmə və institutları, tənzimləmə və investisiyanı qiymətləndirir. Beləliklə, ölkənin yekun balı bu iki meyar üzrə nəticələrin məcmusu əsasında müvafiq olaraq 60 və 40 faiz çəki ilə müəyyənə bilər.

Enerji keçidi enerjinin istehsal və istehlakında köklü dəyişiklikləri əhatə edir. Tarix boyu insanlar bir neçə enerji keçidinə şahid olmuşlar. Bu keçidlərin arxasında müəyyən enerji mənbələrinin ucuzlaşması və ya bahalaşması, yaradılan yeni texnologiyaların bu enerji mənbələrinin istifadəsini asanlaşdırması, enerji mənbələrinin tükənməsi, yaxud hazırda müşahidə etdiyimiz kimi, bəzi enerji mənbələrinin istifadəsinin ətraf mühitin zədələnməsinə səbəb olması kimi nəsnələr durmuşdur.

1973-cü ilin neft böhranından sonra "enerji keçidi" termini media və siyasətçilər tərəfindən dilə gətirilmişdir. Sonralar o dönmənin ABŞ Prezidenti Cimmı Karter tərəfindən bu termin populyarlaşdırılmışdır. BMT-nin 1981-də keçirilən "Yeni və bərpaolunan enerji mənbələri" adlı konfransında isə enerji keçidi beynəlxalq səviyyədə müzakirə edilmişdir.

Xəbər verildiyi kimi, Dünya İqtisadi Forumunun hazırladığı 2024-cü ilin Enerji Keçidi İndeksində (Energy Transition Index - ETI) görə, Azər-

baycan 120 ölkə arasında ümumilikdə 60,3 bal toplamaqla 38-ci yerdə qərarlaşıb və bununla MDB və qonşu ölkələri geridə qoyub. Qonşu dövlətlərin bu cədvəldə ölkəmizdən geridə qaldığını qeyd etməklə Azərbaycanın əsas hədəf kimi enerji keçidində innovativ yeniliklərə söykəndiyinin önə çəkildiyini vurğulayaraq. Məsələn, WEF göstəricilərinə görə, reyting cədvəlində Ermənistan 57,2 balla 79-cu, Gürcüstan 56,3 balla 56-cı, qardaş Türkiyə 55,8 balla 59-cu, İran 49 balla 102-ci yerləri bölüşürlər. Bundan başqa, Azərbaycan Mərkəzi Asiya ölkələrini - Qazaxıstan (98-ci yer, 50,1 bal), Qırğızıstan (80-ci yer, 52,7 bal) və Tacikistan (71-ci yer, 53,6 bal) geridə qoyaraq Xəzər dənizi regionunda lider olduğunu təsdiqləyib. Azərbaycanın bu ölkələrlə müqayisədə nisbətən yüksək mövqedə olması daha çox sistem səmərəliyi hesabınadır.

Ölkəmizin WEF-in reyting cədvəlindəki yeri əsas verir deyək ki, enerji resursları ilə zəngin olmasına və dünyada enerji resurslarının ixracatçısı kimi tanınmasına baxmayaraq, Azərbaycanda bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə hər zaman diqqət mərkəzində olub. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən enerji təhlükəsizliyi siyasətinin təməl hədəflərindən biri də ölkəmizdə "yaşıl enerji"dən istifadənin genişləndirilməsindən ibarətdir. Azərbaycanın bərpaolunan enerji mənbələrinin texniki potensialı quruda 135, dənizdə 157 qiqavatdır. Bərpaolunan enerji mənbələrinin iqtisadi potensialı 27 qiqavat, o cümlədən külək enerjisi üzrə 3000, günəş enerjisi üzrə 23000, bioenerji potensialı 380, dağ çaylarının potensialı 520 meqavat həcmində qiymətləndirilir. Sadalanan bu resurslardan istifadə ətraf mühitün çirklənməsinin qarşı-

sının alınmasına və ənənəvi enerji mənbələrindən qənaətlə istifadəyə yol açır.

Azərbaycanın bərpaolunan enerji kursunda Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun öz yerini tutması, azad edilmiş ərazilərimizin enerji şəbəkəsinin vahid enerji sisteminə inteqrasiyası bu reallığın ayrı-ayrı elementləridir. Təsəvvüfi deyil ki, Prezident İlham Əliyev "Qaradağ" Günəş-Elektrik Stansiyasının açılış mərasimində bu məsələyə toxunaraq demişdir: "Bizim bərpaolunan enerji gündəliyimiz təkcə günəş və ya külək-elektrik stansiyaları ilə məhdudlaşmır. Hazırda biz üç il bundan əvvəl işğaldan azad edilmiş Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun ərazilərində hidroenerji potensialımızı fəal şəkildə inkişaf etdiririk. Biz artıq 170 meqavat gücündə olan hidroelektrik stansiyalarını istismara vermişik və bu ilin sonuna kimi bu, 270 meqavata çatacaq. İki-üç il-

dən sonra hidroelektrik stansiyaların gücü 500 meqavat olacaq. Bu da "yaşıl enerji"yə keçid prosesinə digər mühüm bir töhfə olacaqdır. Ümumiyyətlə, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur və Naxçıvan artıq "yaşıl enerji" zonası elan olunub. Bizim təbii sərvətlərimizin istifadəsi üçün böyük potensial var və aydındır ki, külək də artıq bu sərvətə çevrilib. Çünki külək həmişə, xüsusilə də təyyarə ilə enəndə bəzən müəyyən problemlərin mənbəyi olub. Lakin indi külək təbii sərvətdir. Bunu ola bilsin, 10-20 il bundan əvvəl təsəvvürə gətirmək çətin olardı. Lakin indi bu belədir və xüsusilə Xəzər dənizində külək çox güclüdür".

Bu gün ənənəvi tükənən yanaqdan bərpaolunan enerjiyə keçid təkcə zərurət deyil, həm də qaçılmazdır. İqlim dəyişmələri heç bir ölkəyə seçim imkanı vermir. Ona görə də "yaşıl enerji" istehsalını artırmaqla Azərbaycan təbii qaz sərfiyyatını azaltmağı hədəfləyib. Qənaət edilən təbii qaz isə həm sənayedə xammal kimi istifadə olunur, həm də ixrac edilərək ölkəyə əlavə valyuta qazandırır. Bərpaolunan enerji sektoru, üstəlik, məşğulluğun təminatı baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Paris İqlim Sazişinin tələblərinə uyğun olaraq, 2030-cu ilə qədər karbon emissiyalarını 35 faiz azaltmağı hədəf götürüb. "Yaşıl enerji" ekoloji cəhətdən təmiz olduğu üçün bu, Azərbaycanın Paris Sazişi çərçivəsində öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə və ölkədə ekoloji vəziyyətin daha da yaxşılaşdırılmasına dəyərli töhfə verəcək. Və bütün bu göstəricilərdən səmərəli istifadənin nəticəsidir ki, Azərbaycan WEF-in ənənəvi indeks cədvəlində regionda öncül yeri paylaşır.

Züleyxa ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"